

การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี
Promoting Cultural Tourism in the Thai Way of Life along with
Canal in Nonthaburi Province

สุรีย์ เข้มทอง^{1*}

Suree Khemthong

ทิพวรรณ บุญย์เพิ่ม²

Thippawan Boonyaperm

ภุริพัฒน์ ชาญกิจ³

Puripat Charnkit

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพของคลองอ้อมนนท์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง 2) พัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง และ 3) พัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี ประชากรกลุ่มเป้าหมายโดยเกณฑ์การเจาะจง ประกอบด้วย 1) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ คนในชุมชน และผู้แทนภาครัฐ และ 2) นักท่องเที่ยว เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และแบบสำรวจแหล่งท่องเที่ยว การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เนื้อหา สถิติเชิงพรรณนา และสถิติค่าที่

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีศักยภาพต่อการรองรับนักท่องเที่ยวจำเป็นต้องให้ความรู้แก่คนในชุมชนให้ตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรน้ำในคลองและการอนุรักษ์ทรัพยากรกายภาพแนวคลองให้คงอัตลักษณ์ และควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ทุกคนเข้าถึง 2) การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง คือ การพัฒนาชุมชนให้มีจิตในการให้บริการ เน้นการพัฒนาผู้ให้บริการให้มีศักยภาพในการให้บริการนักท่องเที่ยว โดยตระหนักในบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่ดี และสามารถจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ได้กำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยว เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถรับรู้คุณค่าและเข้าร่วมกิจกรรมได้ โดยมีข้อเสนอแนะว่าชุมชนควรมีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย การท่องเที่ยวทางน้ำ คลองอ้อมนนท์ จังหวัดนนทบุรี

^{1*} ผู้นิพนธ์ประสานงาน สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อีเมล: suree.khe@gmail.com

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University, E-mail: suree.khe@gmail.com

² สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

³ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

วันที่รับบทความ (Received date): 25 August 2021 วันที่แก้ไขแล้วเสร็จ (Revised date): 11 November 2021

วันที่ตอบรับบทความ (Accepted date): 27 November 2021

Abstract

The purposes of this participatory action research were: 1) to study the potential of Klong Aomnon areas towards cultural tourism in the Thai way of life along with canal in Nonthaburi Province; 2) to develop the personnel competency in cultural tourism; and 3) to develop cultural tourism products/routes on the Thai way of life along with the canal. The purposive criteria was applied to determine the target population, which consisted of 1) the stakeholders of Thai cultural tourism along canal in Nonthaburi province, including community people and government representatives, and 2) tourists. The research instruments used for data collection were interviews, questionnaires, and checklists. Data analysis consists of content analysis, Descriptive statistics, and Paired *t*-test.

The finding indicated that 1) the tourist site management to have the potential to accommodate tourists, including accessible facilities for all, was necessary to educate the community people to realize the importance of canal water resources and physical resources conservatives along the canal to maintain identity. 2) The development of personnel competency in cultural tourism along canal was to design the community spirit of service. Service providers should be developed to have the potential to serve tourists by recognizing the role of being | a good host, and able to manage Thai cultural tourism effectively. 3) The Cultural Tourism Product development was defined as a designing the tourism route with cultural highlights in tourist destination. The route was emphasize on cultural tourism activities where all groups of tourists can perceive the value and participate in. In addition, communities should continuously evaluate tourists' satisfaction towards cultural tourism products.

Keywords: Thai Cultural Tourism, Water-based Tourism, Klong Aomnon, Nonthaburi Province

บทนำ

การท่องเที่ยวในพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลางมีการขยายตัวเติบโตมาก ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวทางน้ำได้ถูกจัดให้เป็นกิจกรรมหลักของการท่องเที่ยว และเมื่อพิจารณาแผนพัฒนาจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2561-2564 (Provincial Development Plan of Nonthaburi: Review Version, 2020) ได้กำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของจังหวัดนนทบุรีในการขับเคลื่อนให้เป็น “เมืองสืบสานมรดกทางวัฒนธรรม” (Cultural Heritage) ให้มีความสำคัญเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ “วัฒนธรรมแห่งสายน้ำ” รวมทั้งส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย โดยเน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ เช่น ที่พัก รถ/เรือบริการนักท่องเที่ยว ร้านอาหารยกระดับมาตรฐานคุณภาพสินค้าและบริการท่องเที่ยว

ปัญหาการท่องเที่ยวจังหวัดนนทบุรีจากแผนพัฒนาจังหวัดนนทบุรี พ.ศ.2561-2564 (Provincial Development Plan of Nonthaburi: Review Version, 2020) ที่นำมาสู่การพัฒนาเป็นงานวิจัย คือ (1) ปัญหาความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว การวางแผนการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นเน้นไปที่การลงทุนก่อสร้างมากกว่าการจัดการภูมิทัศน์ และการบริหารจัดการระบบสาธารณูปโภค

เพื่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย และสอดคล้องกับจำนวนนักท่องเที่ยวโดยที่ยังขาดแผนอนุรักษ์ และบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (2) ปัญหาการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรียังขาดการมีส่วนร่วมจากชุมชนในท้องถิ่นและผู้รับผิดชอบทุกระดับ ทำให้การท่องเที่ยวขาดความเชื่อมโยงบูรณาการระหว่างท้องถิ่น จังหวัด กลุ่มจังหวัดและระดับประเทศ รายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวกระจุกตัวอยู่เฉพาะในบางพื้นที่ และกระจายอยู่ในภาคเอกชนผู้ประกอบการมากกว่าประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยไม่ได้มีการนำกลับมาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างเป็นระบบ (3) ปัญหาด้านการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งสร้างทัศนคติที่ดีและการมีจิตสำนึกแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งนอกจากจะต้องวางแผนการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบแล้ว ยังต้องจัดงบประมาณให้เพียงพอ มีการใช้สื่ออย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งระยะเวลาการประชาสัมพันธ์อย่างถูกต้อง

จากการศึกษางานวิจัยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนของจังหวัดนนทบุรี พบว่าปัญหาส่วนใหญ่ คือ ยัง

ขาดการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว งานวิจัยเกี่ยวกับกลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ผ่านมาเป็นการเสนอแนวคิดทางการตลาดในภาพกว้าง ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการท่องเที่ยวยังอยู่ในกรอบของอุตสาหกรรมโรงแรมและการท่องเที่ยวเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่งานวิจัยเรื่องนี้มี ความแตกต่างที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี จะช่วยให้ทางจังหวัดนนทบุรีได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการเพิ่มศักยภาพการรองรับนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการศึกษาเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองผ่านการเสนอแนวทางพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยว และการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง และยังเป็น การวิจัยต่อยอดจากงานวิจัยของ Butrngamdee (2018) ศึกษาตามรอยนิราศสำหรับเส้นทางมรดกทางวัฒนธรรมในอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ที่นำเสนอว่าเส้นทางการท่องเที่ยวริมคลองบางกอกน้อยในอำเภอบางกรวยจะเป็นเส้นทางนำไปสู่การเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรมทางเลือกแห่งใหม่ในอนาคต และเพื่อให้งานวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายขยายการท่องเที่ยวไปสู่เมืองรอง รวมทั้งให้สอดคล้องกับความต้องการของการนำไปใช้ประโยชน์ในจังหวัดนนทบุรี

วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของคลองอ้อมนนท์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี
- 2) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี
- 3) เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี

นิยามศัพท์

1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งอยู่เส้นทางการท่องเที่ยวริมคลองอ้อมนนท์ ในอำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยลักษณะความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชุมชนที่อาศัยริมคลอง การซื้อขายในตลาดริมน้ำ กิจกรรมของวัด และรวมถึงวัฒนธรรมประเพณี หัตถกรรมพื้นเมือง

2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 2.1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม 2.2) กิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวในชุมชนด้วยการฝึกอบรมผ่านสื่อ และ 2.3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองที่สามารถส่งมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

3) ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง ความพร้อมด้านทรัพยากรทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยว และการบริการแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและปลอดภัย

4) สมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง องค์ความรู้ และทักษะการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองที่เกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรม การให้บริการ และการสื่อความหมายแก่นักท่องเที่ยว ที่สามารถสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้

5) ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง รายการนำเที่ยวหรือเส้นทางการท่องเที่ยวที่ได้มาจากการกำหนดร่วมกันของชุมชน เน้นเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมที่สามารถส่งมอบประสบการณ์ที่มีคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1) ประโยชน์ด้านวิชาการ เป็นการเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านการส่งเสริมและยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวทางน้ำ

2) ประโยชน์ทางด้านการนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นๆ จะนำไปสู่การขยายหรือการเชื่อมเส้นทางการ

ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองระหว่างชุมชน และระหว่างจังหวัด

3) ประโยชน์ที่มีต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวสามารถนำผลการวิจัยการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีไปพัฒนาการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง อันจะส่งผลไปสู่การสร้างรายได้เปรียบทางการแข่งขันทางการตลาด

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีคำจำกัดความที่หลากหลาย (Richards, 1996; Lau, 2010; Martin, 2010) แต่สามารถสรุปแนวคิดได้ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากความต้องการที่จะศึกษาเรียนรู้เพื่อให้ได้รับประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมของชุมชนผ่านทางกิจกรรมต่าง ๆ ที่เน้นวิถีชีวิต และการถ่ายทอดเรื่องราวอย่างเป็นรูปธรรมจนทำให้สถานที่ดังกล่าวเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ (McKercher and Cros, 2002; Hargrove, 2014)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (McKercher and Cros, 2002, pp. 6-7) ได้แก่ 1) การท่องเที่ยว (Tourism) คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจัดเป็นรูปแบบหนึ่งของการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไม่ใช่อะไรที่จัดการมรดกทางวัฒนธรรม 2) มีการใช้มรดกทางวัฒนธรรม (Use of Cultural Heritage Assets) คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยทรัพยากรที่จับต้องได้ (Tangible) ได้แก่ สถานที่ทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ และทิวทัศน์หรือภูมิประเทศ เป็นต้น และทรัพยากรที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ได้แก่ สิ่งที่ยาวรวมไว้ วิธีการดำเนินชีวิต และความรู้ เป็นต้น 3) การได้รับประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ (Consumption of Experience and Product) และ 4) นักท่องเที่ยว แบ่งเป็น 5 ประเภท โดยแบ่งตามแรงจูงใจ และประสบการณ์ที่ได้รับ ดังนี้ คือ 4.1) นักท่องเที่ยวที่เน้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (The Purposeful Cultural Tourist) 4.2) นักท่องเที่ยวเน้นการชมสถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (The Sightseeing Cultural Tourist) 4.3) นักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม แต่ได้รับประสบการณ์ทางวัฒนธรรมที่ลึกลับ (The Serendipitous Cultural Tourist) 4.4) นักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบสบาย ๆ (The Incidental Cultural Tourist) และ 4.5) นักท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมโดยบังเอิญ (The Casual Cultural Tourist) หมายถึง นักท่องเที่ยวไม่ได้เดินทางด้วยเหตุผลทางวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางอย่างและมีประสบการณ์ไม่ลึกลับ

การศึกษาครั้งนี้ได้ให้คำจำกัดความ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงความเป็นวัฒนธรรม ได้แก่ วัด โบราณสถาน วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชน การไปชมตลาดน้ำ และการเข้าร่วมกิจกรรมผ่านประเพณีต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้รับทราบเรื่องราวและประวัติความเป็นมาที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้

2. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

การท่องเที่ยวทางน้ำ หมายถึง กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ดำเนินการในหรือเกี่ยวข้องกับแหล่งน้ำ เช่น ทะเลสาบ เขื่อน คลอง ลำห้วย ลำธาร แม่น้ำ ลำคลอง ทางน้ำ เขตชายฝั่งทะเล ทะเล มหาสมุทร และ พื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับน้ำแข็ง (Jennings, 2006)

สำหรับการศึกษานี้เน้นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ดำเนินการในพื้นที่ริมคลอง จึงได้ให้คำจำกัดความของ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง หมายถึง การเดินทางเพื่อชมแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงความเป็นวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่ริมคลอง เช่น วัด โบราณสถาน โบราณวัตถุ ประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนง และสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบันผ่านสิ่งเหล่านี้ (Khemthong et al., 2021)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

ความหมายของ “การส่งเสริมการท่องเที่ยว” คือ กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมการท่องเที่ยวมีความเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและการวางแผนของนักท่องเที่ยว 3 ขั้นตอนหลัก คือ (1) ก่อนท่องเที่ยว เน้นการจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยว (2) ระหว่างท่องเที่ยว เน้น

คุณภาพการให้บริการที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ที่มีความคุ้มค่า และ(3) หลังจากท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจและมีความตั้งใจที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก (Middleton, et al., 2009) เช่นเดียวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีที่มีเป้าหมายในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยว ได้นำแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาด ได้แก่ ความสามารถในการแข่งขันของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว คุณภาพการบริการ และการสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษา

3.1 แนวคิดความสามารถในการแข่งขันของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว

งานวิจัยที่ผ่านมา (Buhalis, 2000) ได้ระบุว่าความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวประกอบด้วย 6 ประการหรือ 6A's ดังนี้ 1) การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยว (Attractions) 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility) 3) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ในแหล่งท่องเที่ยว 4) โปรแกรมการท่องเที่ยว (Available packages) 5) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activities) และ 6) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary services) สอดคล้องกับ Adillon (2019) ที่ระบุว่า การตัดสินใจเดินทางของนักท่องเที่ยวมีสาเหตุจากปัจจัยด้านแหล่งท่องเที่ยวที่มีสิ่งดึงดูดใจสามารถเดินทางเข้าถึงได้สะดวก และมีความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีการสำรวจข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพการบริการ

คุณภาพการบริการ (Service Quality) หมายถึง การส่งมอบบริการให้ตรงตามความต้องการหรือเกินกว่าความต้องการของผู้ใช้บริการ ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจ (Customer Satisfaction) และเกิดความภักดี (Lloy-Walker & Cheung, 1998) ซึ่งคุณภาพของการบริการถือว่าเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลการรับรู้ของผู้ใช้บริการหรือ

นักท่องเที่ยวที่มีต่อการบริการ และสามารถวัดผลจากการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการหรือนักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ จากการศึกษาที่ผ่านมา (Alawi, et al., 2018) พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจและจดจำ คือ การบริการที่มีการออกแบบทุกขั้นตอนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งงานวิจัยของ Alawi et al. (2018) ได้บ่งชี้ว่าการฝึกอบรมผู้ให้บริการหรือคนในชุมชนที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวให้มีสมรรถนะในการจัดการบริการ เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี โดยจัดทำสื่อการอบรมทั้งในรูปแบบสิ่งพิมพ์เป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรม และสื่อออนไลน์รูปแบบวิดีโอ และประเมินผลก่อนและหลังเรียน

3.3 แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างคุณค่าให้กับนักท่องเที่ยว

การรับรู้คุณค่า (Perceived value) หรือความคุ้มค่าต่อแหล่งท่องเที่ยว (Destination value) หมายถึง การประเมินโดยรวมของนักท่องเที่ยวต่อสิ่งที่ได้รับจากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องจ่าย (Zeithaml, 1988) เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และมีผลต่อความตั้งใจซื้อ (Oh, 2000) นอกจากนี้การรับรู้คุณค่าร่วมกับพฤติกรรมการท่องเที่ยวในอดีต และความพึงพอใจ (Chen & Chen, 2010) จะส่งผลต่อความตั้งใจในการท่องเที่ยวซ้ำ (Petric, et al., 2001) อย่างไรก็ตามในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งแนวคิดของคุณค่าทางวัฒนธรรมจากกฎบัตรเบอร์รัว (Burra Charter) ระบุว่ามรดกทางวัฒนธรรมประกอบด้วย 4 ด้าน (Australia ICOMOS, 2000) คือ 1) คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historical significance) เป็นคุณค่าที่มีความสำคัญในการเชื่อมโยงกับเหตุการณ์การพัฒนาหรือขั้นตอนทางวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญของชุมชน 2) คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์หรือความงาม (Aesthetic Significance) เป็นคุณค่าความงามที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางประสาทสัมผัส 3) คุณค่าทางสังคม (Social Significance) เป็นการแสดงถึงการรวมกลุ่มกันของวัฒนธรรมเป็นสังคม แสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์ในพื้นที่ และ 4) คุณค่าทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Significance) แสดงถึงความน่าเชื่อถือของ

แหล่งข้อมูล หรือช่วยให้องค์ความรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งสมบูรณ์ขึ้น ดังนั้น การศึกษานี้จึงมีการกำหนดและพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง เน้นทุกเส้นทางที่นักท่องเที่ยวสามารถรับรู้คุณค่าความสวยงามของสองฝั่งคลอง เรียนรู้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมในชุมชน วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำเป็นคุณค่าวัฒนธรรมทางสังคม รวมทั้งมีเรื่องราวที่สามารถถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และคุณค่าการศึกษาของทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยว

4. ข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษาคลองอ้อมนนท์

คลองอ้อมนนท์นั้นเป็นเส้นทางเดิมของแม่น้ำเจ้าพระยา ในอดีตแนวแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณตั้งแต่ตอนใต้ของอยุธยาจนถึงกรุงเทพมหานครเป็นช่วงที่แม่น้ำเจ้าพระยาไหลอ้อมมาก บางช่วงก็คดเคี้ยวมากจึงมีการขุดคลองลัดแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการ

เดินทาง เพื่อย่นระยะทางและอำนวยความสะดวกให้กับบรรดาพ่อค้าทูตานุทูตชาวตะวันตกที่เริ่มเข้ามาติดต่อค้าขายและเจริญสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ แม่น้ำเจ้าพระยา มีการขุดคลอง และทำให้เกิดคลองลัดสำคัญ ได้แก่ (1) คลองลัดบางกอกใหญ่ (2) คลองลัดบางกรวย (3) คลองลัดนนท์ หรือคลองอ้อมนนท์ และ (4) คลองลัดเกร็ด

คลองอ้อมนนท์ ปัจจุบันเป็นคลองที่แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่อำเภอหนองปรือ เข้าเขตอำเภอบางใหญ่ วกลงทางใต้ไปจรดคลองบางกรวย ซึ่งเป็นลำน้ำสายเดียวกัน แต่จะเปลี่ยนมาเรียกอีกชื่อหนึ่งเมื่อไหลมาบรรจบกับคลองลัดบางกรวยบริเวณวัดชลอในเขตอำเภอบางกรวย ก่อนไหลออกสู่แม่น้ำเจ้าพระยาสายปัจจุบันในท้องที่อำเภอบางกรวย ซึ่งจะเรียกชื่อว่าคลองบางกรวย เฉพาะส่วนที่เลยปากคลองลัดบางกรวยมาเท่านั้นนั่นเอง

ภาพที่ 1 แผนที่คลองอ้อมนนท์

คลองอ้อมนนท์ เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่างแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีการใช้เส้นทางนี้เป็นเส้นทางสัญจรของคนในชุมชนริมน้ำ การใช้เรือขนาดเล็ก เช่น เรือหางยาว และเรือสองตอน สามารถวิ่งได้ตลอดแนวคลองอ้อมนนท์ คือจากปากคลองอ้อมนนท์ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ มาสู่คลองลัดบางกรวย

คลองอ้อมนนท์มีความยาวรวมทั้งสิ้น 17.5 กิโลเมตร มีชื่ออื่นที่นิยมเรียกได้แก่ คลองอ้อม แม่น้ำอ้อม คลองบางอ้อม หรือคลองอ้อมน้อย (ภาพที่ 1) ปัจจุบันถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคลองบางกอกน้อย ซึ่งลำน้ำสายนี้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตริมน้ำ และมีสถานที่ท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมหลายแห่ง บริเวณชุมชนริมน้ำคลองอ้อมนนท์ครอบคลุมพื้นที่ 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย และอำเภอบางบัวทอง

วิธีการวิจัย

การดำเนินการของโครงการวิจัยการส่งเสริมศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ คือ 1) การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวคลองอ้อมนนท์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี 2) การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถี

ไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี และ 3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี โดยมีรายละเอียดดังนี้ คือ

1. การศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวคลองอ้อมนนท์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ (1) ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

1.1 ประชากรที่ศึกษา คือพื้นที่คลองอ้อมนนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี เป็นพื้นที่เป้าหมายของการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีด้านทรัพยากรทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่คลองอ้อมนนท์ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญการสำรวจพื้นที่ และชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ ซึ่งครอบคลุม ตำบลบางกร่าง บางศรีเมือง และไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ (1) แบบสำรวจทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม ที่ใช้เก็บข้อมูลประกอบการประเมินทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม และ (2) แบบประเมินศักยภาพพื้นที่คลองอ้อมนนท์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวในเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองอ้อมนนท์ในจังหวัดนนทบุรี

1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ โดยข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สำหรับข้อมูลปฐมภูมิ จะเก็บรวบรวมจากการลงสำรวจพื้นที่โดยนักวิจัยผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้แบบสำรวจทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมโดยอ้างอิงแนวคิดด้านภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape) และสนทนากับชุมชนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ ซึ่งครอบคลุม ตำบลบางกร่าง ไทรมา และบางศรีเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี อย่างไม่เป็นทางการเพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล นักวิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสำรวจทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อม โดยกำหนดเกณฑ์การสำรวจเป็น 3 ระดับ คือ 1) ระดับมี 2) ระดับมีแต่ต้องปรับปรุง และ

3) ระดับไม่มี มาพิจารณาร่วมกับการประเมินศักยภาพของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวโดยนักวิจัย เพื่อนำผลมาใช้ในการกำหนดแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี

2. การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ (2) ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเพื่อทดสอบความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง คือชุมชนในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง คือประชาชนที่อาศัยในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี โดยกำหนดเกณฑ์ คือ (1) บุคลากรอาศัยอยู่ในชุมชน 3 พื้นที่หลักของคลองอ้อมนนท์ ได้แก่ พื้นที่ตำบลบางกร่าง บางศรีเมือง และไทรมา (2) บุคลากรมีส่วนร่วมในการให้บริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพื้นที่คลองอ้อมนนท์ และ (3) บุคลากรเต็มใจที่จะเข้าร่วมการประชุม ได้จำนวนผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 30 คน

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบทดสอบวัดความรู้เกี่ยวกับสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ประกอบด้วย แบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน

2.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้
ขั้นตอนที่ 1 ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียนสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง จำนวน 1 ครั้ง จากนั้นจึงทำการสรุปคะแนน

ขั้นตอนที่ 2 แจกสื่อความรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นให้แก่ คู่มือและคลิปวิดีโอเกี่ยวกับสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองเพื่อให้กลุ่มตัวอย่างศึกษาเนื้อหาเบื้องต้น

ขั้นตอนที่ 3 ให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบหลังเรียนสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง จำนวน 1 ครั้ง จากนั้นจึงทำการสรุปคะแนน

2.4 เกณฑ์การประเมิน ทีมวิจัยได้กำหนดคะแนนเต็มในแต่ละแบบทดสอบ คือ 10 คะแนน ผู้ผ่านเกณฑ์การประเมินจะต้องมีผลคะแนนมากกว่าหรือเท่ากับ 5 คะแนน (มากกว่าหรือเท่ากับร้อยละ 50)

2.5 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และสถิติค่าที่ เพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบคะแนนการทดสอบก่อนได้รับสื่อความรู้และหลังจากได้ศึกษาเนื้อหาจากสื่อความรู้ที่จัดเตรียมให้แก่กลุ่มตัวอย่าง

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ (3) ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ คือ

3.1 ประชากรที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้มีส่วนได้เสียกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง และ 2) นักท่องเที่ยว ดังนี้ คือ

1) ผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์การเลือกผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) แบบเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่นำไปสู่การค้นพบตามวัตถุประสงค์ (Nastasi & Schensul, 2005) ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย

1.1) ผู้บริหารหรือผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 6 คน ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารหรือผู้แทนจังหวัดนนทบุรี (2) ผู้บริหารหรือผู้แทนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดนนทบุรี (3) หัวหน้าหรือตัวแทนพัฒนาการชุมชนจังหวัดนนทบุรี (4) ผู้บริหารหรือตัวแทนท้องถิ่นบางกร่าง (5) ผู้บริหารหรือตัวแทนท้องถิ่นบางศรีเมือง และ (6) ผู้บริหารหรือตัวแทนท้องถิ่นไทรมา

1.2) ชุมชนในพื้นที่คลองอ้อมนนท์ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี ที่ครอบคลุมพื้นที่ตำบลบางกร่าง บางศรีเมือง และไทรมา ที่มียุทธวิธีใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง โดยกำหนดเกณฑ์ คือ (1) บุคลากรอาศัยอยู่ในชุมชน 3 พื้นที่หลัก ได้แก่ พื้นที่ตำบลบางกร่าง พื้นที่บางศรีเมือง และพื้นที่ไทรมา (2) บุคลากรมีส่วนร่วมในการให้บริการการท่องเที่ยว และ (3) บุคลากรเต็มใจที่จะเข้าร่วมโครงการ จากเกณฑ์การเลือกตัวอย่างข้างต้น ได้ผู้เข้าร่วมจำนวนทั้งสิ้น 40 คน ประกอบด้วยบุคลากรในพื้นที่ตำบลบางกร่าง จำนวน 20 คน พื้นที่บางศรีเมือง จำนวน 12 คน และพื้นที่ไทรมาจำนวน 8 คน

2) นักท่องเที่ยว หมายถึงนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งไม่ทราบขนาดของประชากรที่แน่นอน

จึงใช้สูตรคำนวณของ Cochran (1963) คำนวณขนาดตัวอย่างของนักท่องเที่ยว จำนวน 384 คน ใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงเป็นนักท่องเที่ยวที่เคยมีประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี เนื่องจากได้รับแบบสอบถามที่สมบูรณ์กลับมาจำนวน 365 ฉบับ จึงทำให้ขนาดตัวอย่างมีจำนวน 365 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประเด็นของการดำเนินการการตลาด และการกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยว และ 2) แบบสอบถามนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือก่อนนำไปใช้จริง ทั้งความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และทดสอบเพื่อตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient Cronbach's Alpha) ทั้งฉบับได้เท่ากับ 0.98 การวัดระดับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว ได้แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด, 2 หมายถึง ระดับน้อย, 3 หมายถึง ระดับปานกลาง, 4 หมายถึง ระดับมาก, และ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้รูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี สรุปเป็นขั้นตอน ดังนี้ คือ

3.3.1 ศึกษาสถานการณ์การตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ขั้นตอนนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และผลของการดำเนินการการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองเพื่อประเมินศักยภาพการดำเนินการการตลาด ระดับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยการสัมภาษณ์ผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐ การสนทนากลุ่มกับชุมชน การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่

3.3.2 ศึกษาความคิดเห็นจากนักท่องเที่ยว โดยการแจกแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางไปท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถามผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว จำนวน 384 ฉบับ ทั้งนี้ได้รับแบบสอบถามที่

สมบูรณ์กลับมาจำนวน 365 ฉบับคิดเป็นอัตราการตอบเท่ากับร้อยละ 95

3.3.3 ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชน มีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

1) คณะผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อค้นหาผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีที่มาจากความพร้อมของชุมชน ซึ่งผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ชุมชนมีความพร้อมที่จะถ่ายทอดเป็นความรู้ และประสบการณ์ให้แก่นักท่องเที่ยว

2) คณะผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ผลของการวิเคราะห์ศักยภาพการดำเนินการทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนคลองอ้อมนนท์ และข้อมูลความคาดหวังและความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองต่อชุมชนผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อใช้เป็นฐานในการกำหนดผลิตภัณฑ์

3) การจัดประชุมชุมชน โดยจัดเป็นกลุ่ม แต่ละกลุ่มได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์และร่างกำหนดผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองที่เหมาะสมกับชุมชน โดยพิจารณาความพร้อมของชุมชน ผู้ประกอบการในตลาดน้ำ เรือโดยสาร และพื้นที่สวนเกษตรในเส้นทางน้ำ และกำหนดให้มีการนำเสนอผลการกำหนดผลิตภัณฑ์ของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยแต่ละกลุ่ม

4) สรุปผลการกำหนดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองจากทุกกลุ่ม และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของทุกกลุ่มเพื่อคัดเลือกผลิตภัณฑ์ที่ทุกกลุ่มเห็นพ้องด้วยกันว่ามีศักยภาพและความพร้อมมากที่สุด แล้วจึงมากำหนดตราครุฑร่วมกัน

5) นำ ข้อมูล ทั้งหมด ที่ ได้ จากการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนมาจัดทำเป็นข้อมูลการสื่อสารบนเว็บไซต์ที่ทีมวิจัยจัดทำขึ้น

3.3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และการประชุมเชิงปฏิบัติการ และ 2) การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา กับข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว และใช้สถิติ

ทดสอบค่าที (Paired t-test) ในการทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยระหว่างความคาดหวังและความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวคลองอ้อมนนท์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย

1.1 ผลการประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีพบว่า

1.1.1 ข้อมูลด้านทรัพยากรทางกายภาพ แบ่งทรัพยากรทางกายภาพออกเป็น 2 ลักษณะ คือ (1) ทรัพยากรท่องเที่ยวที่เป็นสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ พบว่า สภาพน้ำบริเวณปากคลองคลองอ้อมนนท์ มีคุณภาพค่อนข้างดี ส่วนน้ำด้านในคลองบางช่วงมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน เริ่มมีปัญหาเน่าเสีย มีกลิ่น มีขยะและผักตบชวาลอยอยู่ในน้ำเป็นบางครั้ง (2) ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้น พบว่า พื้นที่บริเวณคลองอ้อมนนท์และบริเวณโดยรอบ มีวัดจำนวนหลายวัดที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงาม และเป็นวัดที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ วัดเฉลิมพระเกียรติ วัดโตนด วัดบางระโง่ง วัดอัมพวัน วัดประจักษ์ศิลปาคม วัดราษฎร์ประคองธรรม เป็นต้น นอกจากวัดหรือศาสนสถานแล้วในพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์ยังเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำสำคัญ ได้แก่ ตลาดน้ำพระราชวังวัดโตนด ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัว

ทั้งนี้ตลอดแนวเส้นทางริมคลองอ้อมนนท์ยังคงมีอาคารบ้านเรือนริมน้ำ ที่เป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ เรือนไทยภาคกลาง เรือนแถวไม้ เรือนไม้พื้นถิ่น รวมทั้งสะพานและศาลาทำน้ำ นอกจากนี้บริเวณแยกคลองบางใหญ่จะเป็นที่ตั้งของโรงนั่งปลาทุเกาแก้ว ที่ยังคงดำเนินกิจการนั่งปลาทุขายตามวิธีการแบบเดิมนับเป็นจุดหม่าปลายทางการท่องเที่ยวที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนริมคลองได้เป็นอย่างดี

1.1.2 ข้อมูลด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ในการสำรวจข้อมูลด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ศึกษาในที่นี้จึงใช้ข้อมูลของพื้นที่บริเวณตลาดน้ำพระราชวังวัดโตนด โดยแบ่งการสำรวจออกเป็น 4 ด้าน ประกอบด้วย

(1) ด้านอาคารและสิ่งก่อสร้างในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า อาคารหลักที่เป็นอาคารตลาดน้ำร้านค้าจำหน่ายอาหารและสินค้า นั้นมีสภาพขาดการดูแลและขาดการจัดระเบียบ ห้องน้ำส้วม ไม่เหมาะสำหรับการใช้งานของคนทุกกลุ่ม

(2) ด้านบริการในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ขาดการตรวจสอบสภาพ และปรับปรุงบริการด้านต่างๆ ที่มีในแหล่งท่องเที่ยว ให้มั่นคงแข็งแรง มีคุณภาพสวยงาม และน่าใช้งาน ได้แก่ ชุมทางเข้า ลานกิจกรรมสวนหย่อม กระถางและที่ปลูกต้นไม้ ม้านั่ง โต๊ะ เก้าอี้ รั้ว กำแพง ระบบกำจัดของเสียและน้ำเสีย

(3) ด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ยังไม่มีมาตรการด้านความปลอดภัยที่ชัดเจน โดยเฉพาะการจัดการมาตรฐานความปลอดภัยของเรือและท่าเรือ มาตรการความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายในแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัยจากอุบัติเหตุในแหล่งท่องเที่ยว และความปลอดภัยจากภัยธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

(4) ด้านป้ายในแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ป้ายที่มีในพื้นที่ยังไม่ได้มาตรฐาน ขาดป้ายต่าง ๆ เช่น ป้ายต้อนรับนักท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายสื่อความหมาย และป้ายเตือนอันตรายต่างๆ

1.1.3 ข้อมูลด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ เป็นการรวบรวมข้อมูลโดยอ้างอิงแนวคิดด้านภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape) โดยเป็นการรวมองค์ประกอบในการรับรู้เมืองของผู้สังเกต ซึ่งพิจารณาจากองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ประกอบด้วย เส้นทางสัญจร ขอบเขต ย่าน จุดศูนย์รวม และจุดหมายตา

(1) เส้นทางสัญจร พบว่า จากอดีตชุมชนบริเวณคลองอ้อมมนต์ คลองบางกอกน้อย คลองบางกรวย ได้อาศัยเส้นทางคลองหรือการสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรหลัก การเดินทางโดยเรือถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของพื้นที่ แต่ในปัจจุบันมีการตัดถนนเพิ่มโครงข่ายถนนหลายสายเข้าสู่เกือบทุกพื้นที่ จึงทำให้การใช้เส้นทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรลดลง

(2) ขอบเขต พบว่า พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง วางตัวอยู่ตามแนวคลองอ้อม มีแนวคลองเป็นตัวกำหนดขอบเขตทางธรรมชาติที่ชัดเจน ในอดีตที่ผ่านมาที่ชุมชนได้ใช้เส้นทางสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทาง

สัญจรหลัก จะถือว่าด้านที่อยู่ติดริมคลองเป็นหน้าบ้าน แต่ด้วยความเปลี่ยนแปลงด้านการเข้าถึงพื้นที่เป็นการเข้าถึงโดยทางถนน จึงทำให้ในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านหน้าบ้านมาเป็นด้านในที่อยู่ติดถนน

(3) ย่าน พบว่า การใช้ประโยชน์พื้นที่ของชุมชนบริเวณริมคลองอ้อมส่วนใหญ่ยังเป็นพื้นที่อยู่อาศัยร่วมกับพื้นที่เกษตรกรรมหรือสวนผลไม้ เช่น สวนทุเรียน เป็นต้น และในแต่ละชุมชนก็จะมีพื้นที่วัดเป็นศูนย์กลาง โดยวัดส่วนใหญ่จะตั้งอยู่บริเวณริมคลอง

(4) จุดศูนย์รวม พบว่า มีพื้นที่ที่เป็นจุดศูนย์รวมก็คือ วัด ซึ่งนอกจากจะเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวทางใจให้ชาวบ้านได้มาทำบุญกันแล้ว หลายวัดก็จะเป็นศูนย์รวมของการนำสินค้าทางการเกษตรผลไม้มาขายสร้างรายได้ ทำให้เกิดเป็นตลาดชุมชนขึ้น และด้วยความที่เป็นพื้นที่ใกล้คลองจึงมีการจัดตั้งตลาดน้ำในวัดต่าง ๆ เช่น ตลาดน้ำวัดโตนด ตลาดน้ำวัดตะเคียน และตลาดน้ำวัดโบสถ์บน เป็นต้น

(5) จุดหมายตา พบว่า ในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่งยังไม่มีการสร้างจุดหมายตาที่ชัดเจนที่จะได้ใช้เป็นภูมิสัญลักษณ์ของสถานที่แต่ละแห่ง

1.2 แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวคลองอ้อมมนต์สู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

จากข้อมูลการสำรวจสภาพทางกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมของคลองอ้อมมนต์ พบว่า สภาพทางกายภาพของคลองอ้อมมนต์มีศักยภาพต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง เพราะมีทรัพยากรที่มีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมที่มีความสวยงาม โดยเฉพาะวัดจำนวนมาก และเป็นวัดที่มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ นอกจากวัดแล้วในพื้นที่ริมคลองอ้อมมนต์ยังเป็นที่ตั้งของตลาดน้ำ และตลอดแนวเส้นทางริมคลองอ้อมมนต์ ยังคงมีอาคารบ้านเรือนไทยริมน้ำ ที่มีสะพานและศาลาท่าน้ำ ที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนริมคลอง แต่อย่างไรก็ตามพบว่าสิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมในพื้นที่ตลาดน้ำ ควรมีการปรับปรุงหรือยกระดับให้มีศักยภาพสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ได้ดังนี้

1.2.1 พื้นที่ตลาดน้ำ ควรพัฒนาให้เกิดรูปแบบของความเป็นตลาดน้ำหรือเป็นตลาดชุมชนริมน้ำที่มีอัตลักษณ์ของตนเองอย่างชัดเจน โดย

ปรับปรุงให้เกิดความเชื่อมโยงของพื้นที่ระหว่างพื้นที่น้ำและพื้นที่บนบก และจัดให้มีกิจกรรมเพื่อใช้ประโยชน์จากการเป็นตลาดที่อยู่ริมน้ำให้มากขึ้น

1.2.2 ร้านค้า ควรปรับปรุงสภาพร้านค้าตามแนวริมน้ำ สร้างเส้นทางเดินเชื่อมโยงระหว่างตลาดกับร้านค้า โดยอาจให้ชุมชนดำเนินการและจัดหาผลิตภัณฑ์ชุมชนมาจำหน่าย เพื่อให้เกิดภาพอัตลักษณ์ของตลาดน้ำวัดโดนดได้ชัดเจนขึ้น

1.2.3 ลานกิจกรรม ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ลานกิจกรรมวัดโดนดให้เป็นเวทีสำหรับการแสดงเพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนในพื้นที่ หรือคนในชุมชนได้มีเวทีสำหรับโชว์ความสามารถ หรือเป็นเวทีสำหรับกิจกรรมสาธิตถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ตามวาระและวันพิเศษต่างๆ

1.2.4 พื้นที่สำหรับกิจกรรมทำบุญ ควรมีการปรับปรุงพื้นที่ จัดวางตำแหน่งให้เชื่อมโยงกัน โดยอาจจัดเรียงตามลำดับกิจกรรมที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้เข้าชมหรือร่วมกิจกรรม ควรปรับย้ายบริเวณที่เลี้ยงโคกระบือ และจุดให้บริการอาหารเลี้ยงปลาให้ไปอยู่ในตำแหน่งอื่น โดยในที่นี้ เสนอให้ย้ายไปอยู่บริเวณด้านข้างองค์พระพุทธรูปและจัดภูมิทัศน์ให้เหมาะสม สวยงาม เป็นบริเวณที่สามารถใช้นั่งพักผ่อนได้อีกพื้นที่หนึ่ง

1.2.5 สำนักงานตลาดน้ำ พื้นที่ท่องเที่ยวควรมีพื้นที่สำหรับให้ข้อมูลข่าวสารกับนักท่องเที่ยว ควรพัฒนารูปแบบศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยวของตลาดน้ำวัดโดนดให้ชัดเจน ในส่วนของอาคารสำนักงาน ควรปรับสภาพภายนอก เพื่อเปิดมุมมองให้นักท่องเที่ยวได้เห็นตัวอาคารสำนักงานตลาดน้ำได้อย่างชัดเจน

1.2.6 ท่าเรือหรือท่าหน้า ท่าเรือสำหรับวัดควรจะเป็นท่าเรือที่มีโป๊ะเทียบและมีทางเดินขึ้นที่มั่นคงแข็งแรงและปลอดภัย โดยควรมีราวกันตกรอบโป๊ะเทียบเรือ และมีอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น ห่วงยาง หรือชูชีพ แขนวไว้เป็นระยะๆ ส่วนท่าเรือสำหรับจุดท่องเที่ยวต่างๆ อาจจะมีรูปแบบเป็นบันไดทำน้ำตามลักษณะของศาลาทำน้ำตามบ้านเรือนปกติ แต่ควรเสริมความแข็งแรงของทำน้ำและมีอุปกรณ์กันกระแทก เพื่อป้องกันความเสียหายจากแรงกระแทกของเรือเมื่อเข้าจอด รวมทั้งติดตั้งอุปกรณ์ช่วยชีวิตไว้ตามตำแหน่งที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน นำไปใช้งานได้สะดวก

1.2.7 เรือให้บริการท่องเที่ยว ในส่วนของเรือที่ให้บริการท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงเรื่องความปลอดภัยของผู้โดยสารเป็นสำคัญ ควรมีการตรวจสอบสภาพเรืออย่างสม่ำเสมอ และควรมีอุปกรณ์ช่วยเหลือ เช่น เสื้อชูชีพไว้บริการให้เพียงพอกับจำนวนผู้โดยสาร เป็นต้น รวมทั้งควรมีการซ่อมบำรุงเรือตามวาระการใช้งานอย่างสม่ำเสมอ

1.2.8 ห้องน้ำ – ส้วม ในปัจจุบันเป็นสังคมผู้สูงอายุ รูปแบบห้องน้ำ-ส้วมในพื้นที่ท่องเที่ยวควรเป็นห้องน้ำที่สามารถรองรับการใช้งานของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุ หรือผู้พิการที่ใช้รถเข็น รวมทั้งคำนึงถึงเรื่องความสะดวก สะดวก และปลอดภัย

1.2.9 ป้ายต่างๆ ในพื้นที่ ป้ายสื่อความหมายต่างๆ ในพื้นที่ตลาดน้ำวัดโดนดในปัจจุบันจัดทำอย่างไม่เป็นระบบ ควรมีการวางระบบของป้ายให้ชัดเจน ป้ายสำคัญที่ควรมีประกอบด้วย ป้ายต้อนรับ ป้ายชื่อสถานที่ ป้ายแผนที่แสดงที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ป้ายแผนที่แสดงจุดที่น่าสนใจภายในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายบอกทาง ป้ายสื่อความหมาย และป้ายเตือนอันตราย

2. ผลการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยข้อมูล 1) การพัฒนาสื่อสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองให้แก่บุคลากรในชุมชน และ 2) ผลการประเมินสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ดังนี้ คือ

2.1 การพัฒนาสื่อสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองให้แก่บุคลากรในชุมชนการพัฒนาสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองให้แก่บุคลากรในชุมชนเน้นการถ่ายทอดความรู้และทักษะให้แก่กลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ คณะผู้วิจัยจึงได้จัดทำสื่อการอบรมทั้งในรูปสื่อสิ่งพิมพ์เป็นคู่มือประกอบการฝึกอบรมและสื่อออนไลน์รูปแบบวิดีโอ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่ (1) แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน และ (2) ส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ คือ

2.1.1 แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความรู้ของตน ว่าตนมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดบ้าง เมื่อผู้เรียนเข้าสู่ส่วนของเนื้อหาเกี่ยวกับสมรรถนะแล้ว ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อผู้เรียนทำการทดสอบความรู้ก่อนเรียนและศึกษาความรู้ในส่วนของเนื้อหา

สมรรถนะแต่ละด้านเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้เรียนจะพบกับแบบทดสอบหลังเรียน จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนได้ประเมินความก้าวหน้าการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยในตอนท้ายจะมีเฉลยแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบระดับความรู้ของตน

2.1.2 เนื้อหาเกี่ยวกับสมรรถนะ เมื่อผู้เรียนได้ผ่านการทำแบบทดสอบก่อนเรียนแล้ว ผู้เรียนจะเข้าสู่เนื้อหาสมรรถนะในแต่ละด้าน ได้แก่

(1) สมรรถนะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการในแหล่งท่องเที่ยว การเปรียบเทียบความคาดหวังกับประสบการณ์ที่ได้รับ และแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการบริการที่มีผลต่อการยกระดับคุณภาพ

(2) สมรรถนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ประกอบด้วยเนื้อหาที่สำคัญ ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

(3) สมรรถนะการสื่อสารทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริม

คลอง ประกอบด้วยเนื้อหาเกี่ยวกับ แนวคิดเกี่ยวกับการตลาดและการสื่อสารทางการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง และการพัฒนาสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2.2 การประเมินผลสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีสรุปผลได้ดังนี้

2.2.1 ด้านความรู้ ผลการประเมินสมรรถนะด้านความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของบุคลากรในชุมชนที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 3 สมรรถนะ จำนวนทั้งสิ้น 30 ราย พบว่าผลการทดสอบทางสถิติ (Paired-t test) เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยสื่อ พบว่า มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้เข้ารับการเรียนรู้สามารถทำคะแนนเฉลี่ยหลังการเรียนรู้ด้วยสื่อสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการเรียนรู้ทั้งภาพรวมและรายสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการประเมินสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมก่อนและหลังการเรียนรู้ด้วยสื่อ

(n = 30)

สมรรถนะทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง	ก่อนการเรียนรู้		หลังการเรียนรู้		t	p-value
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)		
1) การเป็นเจ้าบ้านที่ดี	8.27	1.01	9.80	0.41	-7.82	0.000*
2) การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง	7.87	1.17	9.40	0.81	-7.82	0.000*
3) การสื่อสารทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง	7.33	1.12	8.83	1.05	-5.64	0.000*
ภาพรวม	7.82	0.90	9.34	0.51	-9.54	0.000*

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

2.2.2 ด้านพฤติกรรม การประเมินสมรรถนะทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองด้านพฤติกรรม ได้ทำการประเมินสมรรถนะด้านพฤติกรรมโดยวิธีสังเกตพฤติกรรมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในตลาดน้ำวัดโตนด และ เรือนำเที่ยว พบว่า (1) พฤติกรรมของผู้ให้บริการที่มีสมรรถนะการเป็นเจ้าบ้านที่ดี พบว่าบุคลากรที่ให้บริการในตลาดน้ำวัดโตนด และกลุ่มผู้

ให้บริการเรือนำเที่ยว มีความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี สามารถสร้างความพึงพอใจและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ดี (2) พฤติกรรมของผู้ให้บริการที่มีสมรรถนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง จากการศึกษา พบว่า บุคลากรที่ให้บริการในบริเวณร้านค้าตลาดน้ำวัดโตนด มีการจัดการด้านความสะอาดในจุดให้บริการ การรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของตลาด

น้ำที่ได้มาตรฐาน เป็นการแสดงความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยว ส่วนในกลุ่มผู้ให้บริการเรือนำเที่ยว พบว่าโดยภาพรวมผู้ให้บริการ สามารถจัดการและเตรียมความพร้อมในจุดให้บริการของตนได้ดี แสดงถึงมาตรฐานการให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และ (3) พฤติกรรมของผู้ให้บริการด้านสมรรถนะการสื่อสารทางการตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง จากการศึกษาพบว่าบุคลากรที่ให้บริการในร้านค้าตลาดน้ำวัดโตนดมีการใช้สื่อในการประชาสัมพันธ์ด้วยสื่อบุคคลเป็นหลัก สามารถสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้ดี นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ ความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และประทับใจในการเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยว

3. การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยข้อมูลดังต่อไปนี้

3.1 สถานการณ์การตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ผลการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มกับผู้มีส่วนได้เสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ได้ข้อสรุปดังนี้

1) ศักยภาพการตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี มีศักยภาพด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีสามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ด้วย 3 ประการหลัก คือ 1.1) การดึงดูดใจของแหล่งท่องเที่ยวด้วยเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของวิถีชีวิต วัฒนธรรมของชุมชนริมคลองรวมทั้งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีที่มีเอกลักษณ์ในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 1.2) การสนับสนุนของภาครัฐ จังหวัดนนทบุรีมีนโยบายสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และส่งเสริมการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี 1.3) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของจังหวัดนนทบุรี แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมในการรองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตลาดน้ำ ไม่ว่าจะเป็นด้านการคมนาคม

สิ่งอำนวยความสะดวก และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร จึงสามารถเดินทางมาได้โดยสะดวก

2) ลักษณะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรี นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดนนทบุรีส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวชาวไทย จากสถิติของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาปี 2561 ที่เก็บรวบรวมจากธุรกิจที่พัก พบว่าเป็นนักท่องเที่ยวชาวไทยจำนวน 852,357 คน เป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ จำนวน 109,903 คน นักท่องเที่ยวส่วนมากเดินทางมาจากกรุงเทพมหานคร โดยเน้นการขับรถมาเอง ส่วนมากนักท่องเที่ยวจะเดินทางกันเป็นกลุ่ม เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มดูงานในพื้นที่ต่าง ๆ กลุ่มทัวร์นักท่องเที่ยวต่างชาติ เป็นต้น รูปแบบการการท่องเที่ยวนั้นมีความหลากหลาย ทั้งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการเข้าร่วมประชุมและสัมมนา

3) ข้อจำกัดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี คือ 3.1) ขาดความพร้อมในระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ป้ายบอกทางที่สามารถสื่อความหมายเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก ห้างร้าน ที่จอดรถที่มีการจัดระเบียบ และทำเทียบเรือที่มีความปลอดภัย พร้อมแนวปฏิบัติในการล่องเรือชมวิถีชุมชนริมน้ำ 3.2) ข้อจำกัดในชุมชน กล่าวคือ การไม่ให้ความสำคัญร่วมมือระหว่างวัด และตลาดน้ำในบางพื้นที่ นอกจากนี้ประชากรในพื้นที่ส่วนมากเป็นคนสูงอายุ ขาดคนรุ่นใหม่ที่จะสนใจการท่องเที่ยว 3.3) ขาดการบูรณาการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวระหว่างจังหวัดโดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ ปัจจุบันพื้นที่ท่องเที่ยวโดยรวมของจังหวัดนนทบุรีมีจุดเด่นเรื่องท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง แต่ยังคงขาดการเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว และ 3.4) ขาดองค์ความรู้ที่จำเป็น กล่าวคือ ชุมชนยังขาดทักษะหลายด้านที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวได้ประทับใจ โดยเฉพาะผู้ประกอบการหรือบุคลากรในตลาดน้ำยังขาดทักษะการต้อนรับนักท่องเที่ยว และการเป็นเจ้าบ้านที่ดี เนื่องจากพื้นฐานเดิมของชุมชนคือเกษตรกร และดำเนินกิจการที่เน้นเชิงพาณิชย์ (ขายสินค้าเกษตร) เป็นหลัก มิใช่เน้นด้านการท่องเที่ยว จึงทำให้ขาดทักษะชัดเจน

3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วยข้อมูลดังนี้

1) ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี

ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยวที่เคยเดินทางมาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 45-54 ปีมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อายุระหว่าง 35-44 ปี และน้อยที่สุดได้แก่ อายุ 65 ปีขึ้นไป มีระดับการศึกษาปริญญาตรีมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ สูงกว่าปริญญาตรี และน้อยที่สุดได้แก่ อนุปริญญา (ปสช/ปวส.) มีรายได้ต่อเดือน 10,000-19,999 บาทมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ รายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และน้อยที่สุดได้แก่ รายได้ 40,000-49,999 บาท มีอาชีพหลักบริหารราชการมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ อาชีพธุรกิจส่วนตัว และน้อยที่สุดได้แก่ อาชีพนักเรียน นักศึกษา มีภูมิลำเนากรุงเทพมหานครมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ภาคกลาง และน้อยที่สุดได้แก่ ภาคใต้ มีสถานภาพสมรสมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ โสด และน้อยที่สุดได้แก่ หม้าย/หย่าร้าง

2) ผลการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี แสดงภาพรวมในตารางที่ 2 ผลการศึกษาความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี พบว่า

2.1) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) พบว่าภาพรวมความคาดหวังต่อสิ่งดึงดูดใจมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่ามี 6 ประเด็นที่นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังต่อสิ่งดึงดูดใจมากกว่าความพึงพอใจ ได้แก่ (1) มีตลาดน้ำที่เน้นการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน (2) มีเรือโดยสารที่ปลอดภัยสำหรับชมวัฒนธรรมริมคลอง (3) บรรยากาศภายในวัดมีความสงบ ร่มรื่น มีต้นไม้จำนวนมาก (4) การได้ซื้อสินค้าจากชุมชนด้วยวิธีการค้าขายทางน้ำ เช่นอาหาร ขนม สินค้าเกษตร ที่มาจากภูมิปัญญาท้องถิ่น (5) มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลกับนักท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น สังคมออนไลน์ โทรศัพท์ และแผ่นพับการท่องเที่ยว และ (6) มีผู้รับผิดชอบคอยให้ข้อมูลข่าวสารภายในแหล่งท่องเที่ยว

2.2) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) พบว่าภาพรวมความคาดหวัง ต่อสิ่งอำนวยความสะดวกมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณา

รายละเอียดพบว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังมากกว่าระดับความพึงพอใจต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีในทุกประเด็นของสิ่งอำนวยความสะดวก คือ (1) มีที่จอดรถจำนวนเพียงพอที่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยววัด ตลาดน้ำ และท่าเทียบเรือ (2) มีห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะที่สะอาด และมีจำนวนเพียงพอ (3) มีที่นั่งพักในวัด และท่าเทียบเรือที่สะดวก ปลอดภัย และสะอาด (4) มีการจัดทำเดินในตลัดน้ำอย่างมีระเบียบ มีความสะอาด และทางเดินภายในตลัดน้ำมีความปลอดภัย (5) มีที่นั่งรับประทานอาหารภายในตลัดน้ำอย่างเพียงพอ (6) มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับนักท่องเที่ยว ผู้สูงอายุ และผู้พิการ เช่น ทางลาด ที่จอดรถ และห้องน้ำ (7) มีความเหมาะสมของจำนวนเรือ อุปกรณ์ความปลอดภัยในเรือโดยสารสามารถใช้งานได้ เช่น กล้อง สัญญาณดาวเทียม

2.3) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) พบว่าภาพรวมความคาดหวังต่อการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังมากกว่าระดับความพึงพอใจต่อทุกประเด็นของการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว คือ (1) การคมนาคมมีความสะดวกในการเดินทางมายังวัด และตลาดน้ำ สามารถเดินทางได้หลายเส้นทาง (2) มีการแสดงป้ายบอกทิศทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองทั้งวัด และตลาดน้ำ (3) มีความปลอดภัยในการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว (4) มีความเหมาะสมของการจัดเส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำเพื่อเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี (5) มีความชัดเจนของเอกสาร/แผ่นพับที่ให้ข้อมูลของที่ตั้งแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี (6) มีระบบขนส่งมวลชนมีความสะดวกและปริมาณเพียงพอ (7) มีการจัดระบบการเดินเรือที่สะดวก จำนวนเพียงพอ มีตารางเวลาที่ชัดเจน

2.4) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) พบว่าภาพรวมความคาดหวังต่อการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังมากกว่าระดับความพึงพอใจต่อทุกประเด็นของการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว คือ (1) ด้านมีผู้รับผิดชอบคอยดูแลความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว (2) ด้านชุมชน/ผู้ประกอบการในพื้นที่ให้การต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยจิตบริการ มีความสุภาพ

และเป็นมิตร (3) ด้านคนในพื้นที่/ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมประเพณี และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวได้ (4) ด้านสินค้า/อาหาร และภาษาจะมีการจัดการที่เน้นความสะดวก ถูกสุขลักษณะ และมีการเก็บขยะเป็นระเบียบ (5) ด้านคนในพื้นที่/ชุมชนสามารถให้ข้อมูลการท่องเที่ยวและคำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว และชัดเจน (6) มีระบบการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว

2.5) ด้านกิจกรรม (Activities) พบว่าภาพรวมความคาดหวังต่อกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังมากกว่าระดับความพึงพอใจต่อทุกประเด็นของกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยว คือ (1) ด้านมีการจัดกิจกรรมการแสดงทางศิลปวัฒนธรรมที่น่าสนใจ (2) ด้านมีรูปแบบการจัดเทศกาลงานประเพณีต่างๆ ที่ผสมผสานระหว่างวัด ตลาด ธรรมชาติ และวิถีชุมชน

ริมน้ำ (3) ด้านมีการถ่ายทอดเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวทราบความเป็นมาที่แสดงอัตลักษณ์ของวัด ตลาด และวิถีชีวิตริมคลอง (4) ด้านมีกิจกรรมที่เป็นการสาธิตการให้ความรู้ที่เป็นวิถีชาวบ้าน เช่น การทำอาหาร เป็นต้น (5) ด้านมีการกำหนดกิจกรรมของเส้นทางท่องเที่ยวริมน้ำแต่ละสถานที่อย่างชัดเจน

2.6) ด้านที่พัก (Accommodation) พบว่าภาพรวมความคาดหวังที่พักในแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่านักท่องเที่ยวมีความคาดหวังมากกว่าระดับความพึงพอใจต่อทุกประเด็นของที่พักในแหล่งท่องเที่ยว คือ (1) ที่พักแรมอยู่ไม่ไกลจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (2) ที่พักแรมมีความปลอดภัย (3) มีการจัดบริการภายในห้องพักที่สะดวกและครบครัน (4) ที่พักแรมมีหลายประเภท และราคาเหมาะสม (5) ด้านที่พักแรมมีบริการอาหารและเครื่องดื่ม

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบภาพรวมความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี (n= 365)

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ในจังหวัดนนทบุรี	ความคาดหวัง		ความพึงพอใจ		t	P-Value
	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (SD)		
1) สิ่งดึงดูดใจ (Attractions)	3.85	0.78	3.71	0.77	3.674	0.000*
2) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities)	3.88	0.84	3.68	0.78	4.787	0.000*
3) การเข้าถึง (Accessibility)	3.81	0.86	3.59	0.83	5.173	0.000*
4) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service)	3.80	0.85	3.62	0.81	4.202	0.000*
5) กิจกรรม (Activities)	3.81	0.87	3.55	0.90	5.061	0.000*
6) ที่พัก (Accommodation)	3.68	0.91	3.47	0.92	3.946	0.000*
รวม	3.81	0.77	3.60	0.73	5.490	0.000*

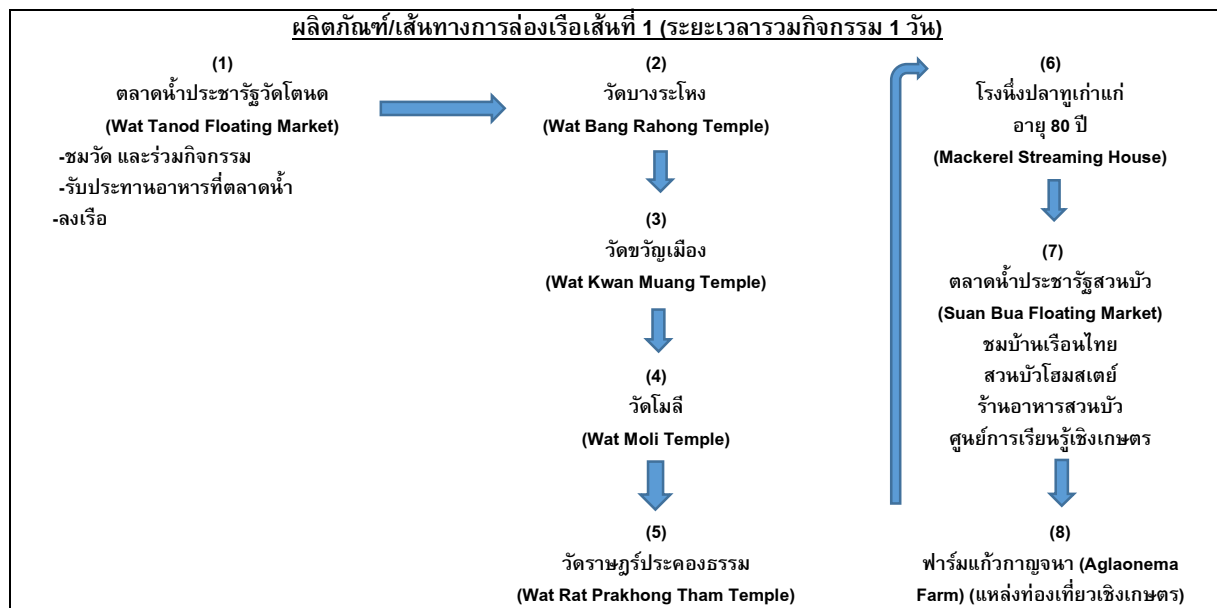
*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

สรุปภาพรวมความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าภาพรวมความพึงพอใจ เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยการทดสอบทางสถิติ พบว่ามีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และเมื่อพิจารณารายประเด็นของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ได้แก่ ด้านสิ่งดึงดูดใจ (Attractions) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) ด้านการเข้าถึง (Accessibility) ด้านการให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว (Ancillary Service) ด้านกิจกรรม (Activities) และด้านที่พัก (Accommodation) พบว่าค่าเฉลี่ยความ

คาดหวังที่นักท่องเที่ยวมีต่อทุกประเด็นสูงกว่าค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ และเมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่าทุกองค์ประกอบมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3.3 การกำหนดผลิตภัณฑ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของจังหวัดนนทบุรี โดยชุมชนได้ร่วมกันกำหนดผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีความโดดเด่นเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ และความพร้อมของชุมชนในการถ่ายทอดความรู้ พบว่า ชุมชนเสนอผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวมีจำนวนทั้งหมด 3 ผลิตภัณฑ์/เส้นทาง ดังนี้ คือ

1) ผลัดกัน/เส้นทางที่ 1 เป็นเส้นทาง การของจังหวัดนนทบุรี ใช้เวลาท่องเที่ยวดำเนินกิจกรรม 1 วัน
 ล่องเรือเพื่อเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ผลัดกัน/เส้นทางล่องเรือที่ 1
 ที่มา : คณะผู้วิจัย (2564)

มีจุดแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางนี้จำนวน 8 แห่ง คือจุดเริ่มต้นที่ (1) ตลาดน้ำพระราชวังวัดโดนต และเดินทางล่องเรือคลองอ้อมนนท์ชมวัด ไหว้พระจำนวน 4 วัด ซึ่งเป็นวัดที่มีจุดเด่นของความคิดสร้างสรรค์ที่ชุมชนมีการเล่าเรื่องได้ ได้แก่ (2) วัดบางระโห่ง (3) วัดขวัญเมือง (4) วัดโมลี (5) วัดราษฎร์ประคองธรรม และเดินทางต่อ (6) ชมโรงหนึ่งปลาทุเก่าแก่ อายุ 80 ปี เป็นการเรียนรู้การหนึ่งปลาทุแบบดั้งเดิมของชุมชนที่มีเรื่องเล่าตั้งแต่อดีต (7) ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัวชมบ้านเรือนไทย สวนบัวโฮมสเตย์ รับประทานอาหารสวนบัว ชมศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตร เป็นรูปแบบของตลาดน้ำเชิงสร้างสรรค์ที่ชุมชนร่วมกันดำเนินการ และแะ (8) ฟาร์มแก้วกาญจนา เป็นสวนเกษตรไม่มั่งคผลที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อก่อนเดินทางกลับ

2) ผลัดกัน/เส้นทางที่ 2 เป็นเส้นทาง การล่องเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย 2 รูปแบบที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกได้ แต่ละรูปแบบเส้นทางใช้เวลาดำเนินกิจกรรม 1/2 วัน (ครึ่งวัน) มีรายละเอียดดังนี้ คือ

รูปแบบที่ 2/1 เป็นเส้นทางล่องเรือที่ทำให้นักท่องเที่ยวได้ชมความโดดเด่นและความสวยงามของจังหวัดนนทบุรีสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยจุดเริ่มต้นที่ (1) ตลาดน้ำพระราชวังวัดโดนต ออกเดินทางล่องเรือจากคลองอ้อมนนท์สู่แม่น้ำเจ้าพระยา (2) ชมทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาและความสวยงามของสะพานเจษฎาภิดินทร์ เดินทางสู่ (3) ทำน่านนนทบุรีเพื่อชมพิพิธภัณฑ์ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ซื่อของที่ตลาดทำน่านนท์ และแะนมัสการ ไหว้พระ ชมความสวยงามของ (4) วัดเฉลิมพระเกียรติ ก่อนเดินทางกลับ

รูปแบบที่ 2/2 เป็นเส้นทางเน้นให้นักท่องเที่ยวได้ชมวัดต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ริมคลองอ้อมนนท์ จุดเริ่มต้นที่ (1) ตลาดน้ำพระราชวังวัดโดนต ออกเดินทางล่องเรือชมวิถีชุมชนคลองอ้อม (2) วัดบางระโห่ง (3) วัดขวัญเมือง (4) วัดประหารังสรรค์ และแะ (5) ฟาร์มแก้วกาญจนา ชมสวนเกษตรและซื้อไม่มั่งคผล ก่อนเดินทางกลับ ดังภาพที่ 4-20

3) ผลัดกัน/เส้นทางที่ 3 เป็นเส้นทาง การล่องเรือเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของ

จังหวัดนนทบุรีใช้เวลาสองเรือดำเนินกิจกรรม 1 วัน และพักค้างคืน 1 คืน เป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวได้ชมวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชนคลองอ้อมนนท์ และบรรยากาศสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา รวมทั้งได้รับรู้ถึงความศักดิ์สิทธิ์ของวัดต่าง ๆ ที่เป็นจุดเด่นของคลองอ้อมนนท์ และได้ชมความสวยงามของวัดเฉลิมพระเกียรติที่มีสถาปัตยกรรมที่สามารถสร้างความประทับใจและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เส้นทางนี้มีจุดแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางนี้จำนวน 8 แห่ง คือจุดเริ่มต้นที่ (1) ตลาดน้ำพระราชวังวัดโตนด ออกเดินทางสู่แม่น้ำเจ้าพระยา (2) ชมทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาและความสวยงามของสะพานเจษฎาภิดินทร์ และ (3) ท่าหน้า

นนทบุรีเพื่อชมพิพิธภัณฑ์ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า ชื่อของที่ตลาดทำนันทน์ เดินทางต่อเพื่อชมวัด ใหัวพระจำนวน 4 วัด (4) วัดเฉลิมพระเกียรติที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา สองเรือเข้าสู่คลองอ้อมนนท์ (5) วัดบางระโง (6) วัดขวัญเมือง (7) วัดราษฎร์ประคองธรรม และเดินทางต่อ (8) ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัวเพื่อเข้าพักสวนบัวโฮมสเตย์

สรุป ผลิตภัณฑ์/เส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของจังหวัดนนทบุรี มีจุดแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทางจำนวนทั้งสิ้น 12 แห่ง ซึ่งแต่ละแห่งมีจุดเด่นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม แสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 จุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองของจังหวัดนนทบุรี

จุดแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ในเส้นทาง	จุดเด่นที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม
(1) แม่น้ำเจ้าพระยาและสะพานเจษฎาภิดินทร์	ทัศนียภาพของแม่น้ำเจ้าพระยาและความทันสมัยและความสวยงามของสถาปัตยกรรมของสะพานเจษฎาภิดินทร์
(2) ท่าหน้านนทบุรีและพิพิธภัณฑ์ศาลากลางจังหวัดหลังเก่า	ตลาดทำนันทน์แหล่งรวมร้านอาหารอร่อย และชมสถาปัตยกรรมศาลากลางจังหวัดซึ่งเป็นโบราณสถาน
(3) วัดเฉลิมพระเกียรติวรวิหาร	สถาปัตยกรรมงดงามผสมไทยจีนโดดเด่นของวัดเฉลิมฯ ริมแม่น้ำเจ้าพระยา
(4) ตลาดน้ำพระราชวังวัดโตนด	ตลาดน้ำมีร้านอาหารของชุมชน ในวัดโตนดบางกร่างเป็นวัดที่มีกิจกรรมได้ชีวิตโคกระบือ เป็นจุดที่มีทำเทียบเรือและการล่องเรือเที่ยวชมวิถีชีวิตริมฝั่งคลองอ้อมนนท์
(5) วัดบางระโง	ตำนานความศักดิ์สิทธิ์หลวงพ่อเหรียญและโบสถ์อายุเก่าแก่กว่า ๒๐๐ ปี
(6) วัดขวัญเมือง	มีพระพุทธรูปองค์สำคัญคือ “หลวงพ่อหิน” มีอายุราว 400 ปี
(7) วัดโมลี	วัดโมลีเป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย ทำบุญไหว้พระ ให้อาหารปลา
(8) วัดราษฎร์ประคองธรรม	เป็นวัดที่มีพระนอนองค์ใหญ่ที่สุดในจังหวัดนนทบุรี มีศาลาพระนอนที่ด้านบนนั้นจำลองพระธาตุ 3 นคร ได้แก่ พระธาตุทริภุญชัย พระธาตุพนม และพระปฐมเจดีย์
(9) โรงนั่งปลาทุเก่าแก่ อายุ 80 ปี	ชมการนั่งปลาทุแบบโบราณ
(10) ตลาดน้ำพระราชวังสวนบัวโฮมสเตย์	ตลาดน้ำเชิงสร้างสรรค์ ประกอบด้วยเรือนไทย โฮมสเตย์ ร้านอาหาร และศูนย์การเรียนรู้เชิงเกษตร
(11) สวน/ฟาร์มแก้วกาญจนา	สวนเกษตรไม้มงคลริมคลองอ้อมนนท์
(12) วัดประหารังสรรค์	พระพุทธรูปหลวงพ่อหิน และชมความสวยงามของพระอุโบสถ

อภิปรายผล

พื้นที่คลองอ้อมนนท์มีศักยภาพต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองซึ่งพิจารณาจากลักษณะเด่นของทรัพยากรการท่องเที่ยว พบว่า มีแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมจำนวนมากที่ประกอบด้วย วัด ตลาดน้ำ และชุมชนริมน้ำ โดยวัดส่วนใหญ่ตั้งอยู่ริมคลองเป็นวัดที่มีชื่อเสียง มีเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ และแต่ละวัดมีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเชิง

วัฒนธรรมได้ ส่วนตลาดน้ำมีหลายแห่งส่วนใหญ่เน้นการค้าขายของชุมชน ตลาดน้ำจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวริมคลองอ้อมนนท์ที่มีนักท่องเที่ยวนิยมเดินทางไปจับจ่ายใช้สอยช่วงวันหยุดเสาร์และอาทิตย์ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากหลากหลายพื้นที่ นอกจากนี้คือภูมิทัศน์ของพื้นที่ริมคลองอ้อมนนท์ที่มีความสวยงามที่ยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์วัฒนธรรมของที่อยู่อาศัยของชุมชนริมคลองที่บ้านมีศาลา ริมน้ำและบันไดสู่คลอง ชุมชนมีการเดินทางโดยใช้เรือเป็น

พาหนะ มีการพายเรือหรือขับเรือขายของ เป็นการสะท้อนวัฒนธรรมของวิถีชุมชนริมคลอง ส่วนปัญหาของสภาพน้ำในคลองขึ้นอยู่กับการขึ้นลงของน้ำในแม่น้ำ แต่ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง

การพัฒนาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี พบว่าในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวควรนำแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรกายภาพและสภาพแวดล้อมของชุมชนให้คงสภาพไว้ในบริบทของความเป็นชุมชนริมน้ำคลองอ้อมนนท์ ปรับปรุงและเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้พัฒนาไปในทิศทางที่มีความสมดุลระหว่างวิถีความเจริญในปัจจุบันกับบริบทของชุมชนริมน้ำดั้งเดิม ไม่สร้างมลภาวะให้เกิดขึ้นกับแม่น้ำลำคลอง ทางด้านทรัพยากรกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น ควรปรับปรุงและอนุรักษ์อาคารและสิ่งก่อสร้างตลอดแนวคลองให้คงอัตลักษณ์ของอาคารบ้านเรือน ศาลาทำน้ำ มีการควบคุมการก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างที่จะสร้างใหม่ ไม่ให้เกิดรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่หรือเกิดทัศนียภาพที่ไม่น่าดูสำหรับด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ควรคำนึงถึงแนวคิดการพัฒนาเพื่อคนทั้งมวล โดยควรพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่ให้ทุกคนเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้อย่างเท่าเทียมกัน มีการปรับปรุงสถานที่ สภาพแวดล้อม และสิ่งของเครื่องใช้ให้สามารถรองรับการใช้งานของคนทุกกลุ่มได้อย่างสะดวก เท่าเทียม และปลอดภัย ทั้งนี้ในการพัฒนารูปแบบทรัพยากรกายภาพและสภาพแวดล้อม ควรเริ่มจากการสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนได้เข้าใจในตัวตนของชุมชนและสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในชุมชน เพื่อที่จะได้ต่อยอดการพัฒนาทรัพยากรกายภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ให้เกิดเป็นเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Lisanan (2004) ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอ้อมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนริมน้ำคลองอ้อมพวา มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ โดยสภาพแวดล้อมชุมชนเป็นบ้านเรือนริมน้ำขนานกับลำคลอง และหันหน้าบ้านเข้าหาคลอง สภาพภูมิทัศน์ชุมชนมีความเป็นธรรมชาติ โดยมีสวนมะพร้าวอยู่หลังบ้าน วิถีชีวิตของผู้คนแถบนี้ยังคงมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคลอง มีการตัดถนนเข้าสู่พื้นที่

รึมนำก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชุมชนกับพื้นที่แห่งนี้ แนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนริมน้ำคลองอ้อมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม ที่เสนอแนะประกอบด้วย 1) การควบคุมการใช้ที่ดินโดยจำแนกพื้นที่ออกเป็น เขตโบราณสถาน เขตอนุรักษ์อาคาร และ เขตควบคุมการก่อสร้าง 2) การเชื่อมโยงระบบเครือข่ายสัญจร โดยปรับปรุงทางเดินเท้าและจุดเชื่อมต่อระหว่างชุมชนสองฝั่งคลอง และเชื่อมเส้นทางสัญจรทางน้ำให้เป็นระบบ และ 3) การอนุรักษ์และปรับปรุงทางกายภาพของอาคารและภูมิทัศน์ริมน้ำ ในด้านรูปแบบ ขนาดความสูง วัสดุก่อสร้าง และองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม

ผลการศึกษา การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี พบว่ามี 2 ประเด็นที่สำคัญ คือ 1) การสร้างความตระหนักรู้ในบทบาทของการเป็นเจ้าบ้านที่จะให้บริการแก่ผู้มาเยือนในพื้นที่อย่างเป็นมิตร ซึ่งจุดเด่นของคนในชุมชนในพื้นที่คลองอ้อมนนท์นี้ คือ ผู้ให้บริการส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีไมตรีจิต มีความเอื้ออาทรให้แก่นักท่องเที่ยว มีภูมิหลังทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน สามารถอธิบายรายละเอียดของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมริมสองฝั่งคลองอ้อมนนท์ได้เป็นอย่างดี และมีความเข้าใจความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมา (Juchoo, 2012) ศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี พบว่า คนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี มีวิถีชีวิตด้านสังคมที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมที่มั่นคงและยึดถือประเพณีดั้งเดิม มีการดำเนินชีวิตอยู่อย่างเรียบง่ายตามวิถีชีวิตคนชาน้ำ มีเอกลักษณ์และยังคงมีเครือข่ายเข้าถึงทางน้ำที่ดี สามารถพัฒนาต่อยอดในการยกระดับการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงควรมีการถ่ายทอดสมรรถนะการเป็นเจ้าบ้านที่ดีให้แก่คนในชุมชนอย่างทั่วถึง เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการบริการที่มีคุณภาพแก่นักท่องเที่ยว (Srichada & Chaisaengpratheep, 2018) 2) การถ่ายทอดความรู้เรื่องสมรรถนะการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองให้แก่ชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากชุมชนในพื้นที่คลองอ้อมนนท์มักมีการติดต่อ ประสานงานกันกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งในบางครั้งจำเป็นต้องมีการจัดการด้านการท่องเที่ยวร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมโยงข้อมูลแหล่ง

ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น การกำหนดเส้นทางนำเที่ยวร่วมกันเพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ให้นักท่องเที่ยวทางน้ำ การร่วมกันดูแลและพัฒนาความสะอาดในคลอง การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานให้นักท่องเที่ยวเป็นต้น โดยแต่ละชุมชนควรมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนผสมผสานพลังร่วมกันเพื่อควบคุม ดูแล และจัดการดำเนินงานการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Klinmeang, 2015) ที่ศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษา : แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนคลองบางหลวง เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร โดยได้เสนอแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบต่อการรักษาวัฒนธรรม และคุณค่าของสภาพแวดล้อม รวมทั้งความเป็นเอกลักษณ์ของบ้านเรือนที่อยู่ริมสองฝั่งคลองบางหลวง โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ผลการศึกษา การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทาง การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี พบว่าการค้นหาผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีจุดเด่นทางวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวริมคลองอ้อมนนท์วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ รวมทั้งมีเรื่องราวที่สามารถถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ ควรกำหนดผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่นักท่องเที่ยวทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมกิจกรรมเรียนรู้ได้ การศึกษาครั้งนี้ ผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองประกอบด้วยผลิตภัณฑ์หรือเส้นทางท่องเที่ยวเรือจำนวน 3 ผลิตภัณฑ์ ทุกเส้นทางนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้กิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมในชุมชน และควมมีคุณค่าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับการศึกษาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (Prentice, 2001; Grayson & Martinec, 2004) ที่ระบุว่าคุณค่าที่นักท่องเที่ยวต้องการจากการเดินทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ ประสบการณ์การเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น และประสบการณ์ที่ได้จากการท่องเที่ยวมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวอื่น ในการกำหนดผลิตภัณฑ์หรือกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองได้พิจารณาถึง ผลการศึกษาความคาดหวังของนักท่องเที่ยวต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยว 6 ด้าน คือ 1) สิ่งดึงดูดใจ 2) สิ่ง

อำนวยความสะดวก 3) การเข้าถึง 4) การให้บริการของแหล่งท่องเที่ยว 5) กิจกรรม และ 6) ที่พัก ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Buhalis (2000) และ Pike (2008) ที่ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยคุณลักษณะหรือองค์ประกอบ 6 ด้านดังกล่าวข้างต้น สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการตลาด เพราะเป็นการเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวในการรองรับการตอบสนองความต้องการ และการสร้างความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวทั้งมวล รวมทั้งเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทำให้สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้ครอบคลุมทุกกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

ข้อสรุปจากการวิจัยนำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองดังนี้คือ

ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนคลองอ้อมนนท์

1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้านทรัพยากรกายภาพ สิ่งอำนวยความสะดวก และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ที่จะประสบความสำเร็จ จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องทุกกลุ่ม โดยเฉพาะคนในชุมชน ดังนั้นก่อนที่จะนำรูปแบบที่พัฒนาไปใช้ปฏิบัติจริงนั้นควรมีการสอบถามความคิดเห็นของคนในชุมชนและนำมาปรับแก้ไขก่อน เพื่อให้รูปแบบที่จะปรับนั้นสอดคล้องและตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน

2) การพัฒนาสมรรถนะบุคลากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรี ควรมีการส่งเสริมสมรรถนะการสื่อสารทางการตลาด ควรพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง เพื่อยกระดับการท่องเที่ยวตามบริบทของชุมชน โดยนำหลักสูตรการพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยวมาประกอบการฝึกอบรม เนื้อหาความรู้ที่สำคัญประกอบด้วย ความรู้และหลักการสื่อความหมาย การศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว ความปลอดภัยในการท่องเที่ยว ความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์และจิตวิทยาการให้บริการ รวมถึงการฝึกปฏิบัติการสื่อความหมายกับนักท่องเที่ยวในพื้นที่จริง การพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองนั้นเป็นการเพิ่มความรู้ในตัวบุคคลที่ใช้ต้นทุนต่ำ เนื่องจากชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา

ท้องถิ่น และจุดเด่นเชิงกายภาพของพื้นที่เป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จึงควรเสริมทักษะการเล่าเรื่องตามบริบทของชุมชน ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลองในจังหวัดนนทบุรีที่จะช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวได้ควรให้ความสำคัญกับทักษะการเล่าเรื่องราววิถีชีวิตและประวัติศาสตร์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน

3) การพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวสามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เกิดการสนใจหรือสนใจที่จะเดินทางมาท่องเที่ยว จำเป็นต้องมีการประเมินความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และมีการปรับปรุงกิจกรรม หรือรายการนำเที่ยวของแต่ละเส้นทางอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการสร้างการรับรู้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทย โดยการนำเสนอภาพแหล่งท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยว กิจกรรม การบรรยายจุดเด่น กิจกรรมที่น่าสนใจผ่านข้อความ หรือเสนอเป็นคลิปวิดีโอ และในส่วนของกำหนัดกิจกรรม และเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีผลต่อการรับรู้คุณค่าในผลิตภัณฑ์รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่า ควรที่จะกำหนดให้มีคณะทำงานจากผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง ทั้งวัด และตลาดน้ำ ชุมชน และภาครัฐควรร่วมวางแผนพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีคุณค่าเป็นระยะ ๆ โดยจัดทำแผนพัฒนาเสนอให้ทางจังหวัดช่วยสนับสนุน

ข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า พื้นที่คลองอ้อมนนท์มีศักยภาพเหมาะสมสำหรับการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีไทยริมคลอง จึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) ควรสำรวจระบบสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และควรจัดทำแผนพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก และระบบโลจิสติกส์การท่องเที่ยวซึ่งจะมีผลต่อการเพิ่มของจำนวนนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น

2) ควรมีการจัดการฝึกอบรมให้ความรู้แก่ชุมชนผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว เกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพการบริการ โดยการพัฒนารูปแบบการอบรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของชุมชนและผู้ประกอบการ มุ่งเน้นพื้นที่ชุมชนที่มีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

3) ควรมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์/เส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งกิจกรรมการท่องเที่ยวของแต่ละเส้นทางให้มีความสอดคล้องวัฒนธรรม ประเพณี ความโดดเด่นและความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ มีความร่วมมือกับผู้ประกอบการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยว ในการร่วมดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว

References

- Adillón, R. (2019). Diamond Model: A Theoretical Framework for the Sustainable Development of Tourism. *Art Human Open Acc J.* 3(1), 11—23. DOI: 10.15406/ahoaj.2019.03.00099.
- Alawi, G.M., Jamjoum, H., & Samir, H., (2018). Enhancing the Cultural Tourism Experience: The Case of Historical Old Jeddah. *WIT Transactions on the Built Environment.* 177, 39-50. DOI: 10.2495/IHA180041.
- Australia ICOMOS. (2000). *The Burra Charter: The Australia ICOMOS Charter for Places of Cultural Significance 1999*, with Associated Guidelines and Code on the Ethics of Co-existence in Conserving Significant Places. Australia ICOMOS Inc. Retrived from http://australia.icomos.org/wp-content/uploads/BURRA_CHARTER.pdf.
- Buhalis, D. (2000). Marketing the Competitive Destination of the Future. *Tourism Management.* 21 (1), 97-116.
- Butmgamdee, N. (2018). Tracing Nirat for Cultural Heritage Routes: A Case Study of Bang Krui District, Nonthaburi. *SDU Research Journal.* 14(2), 67-83.
- Chen, C.-F., & Chen, F.-S., (2010). Experience Quality, Perceived Value, Satisfaction and Behavioral Intentions for Heritage Tourists. *Tourism*

- Management*. 31(1), 29–35. DOI: 10.1016/J.TOURMAN.2009.02.008
- Cochran, W. G. (1963). *Sampling Techniques*, 2nd Ed., New York: John Wiley and Sons, Inc.
- Grayson, K., & Martinee, R. (2004). Consumer Perceptions of Iconicity and Indexicality and their Influence on Assessments of Authentic Market Offerings. *Journal of Consumer Research*. 31(2), 296-312.
- Hargrove, C. (2014). Cultural Tourism: Attracting Visitors and Their Spending. *National Cultural Districts Exchange Report: Americans for the ARTS*, Washington, D.C. Retrived from <https://www.americansforthearts.org/>
- Jennings, G. (2006). *Water-Based Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences*. In *Water-Based Tourism, Sport, Leisure, and Recreation Experiences*; Jennings, G., Ed.; Butterworth-Heinemann: Oxford.
- Juchooy, S. (2012). Way of Life in the Upper Bangkoknoi - Cannal Nonthaburi povince to Sufficiency Economy Concept. *Research Report*. Research funding from Rajapruk University.
- Khemthong, S., Boonyapern, T., & Chamkit, P., (2021). Enhancing the Quality Tourism in the Thai Way of Life along with Canal in Nonthaburi Province. *Research Report*. Research funding from Administration and Capital Management Unit for Enhancing the Competitiveness of The Country (AEC).
- Klinmeang, J. (2015). Guidelines for Tourism Management: A Case Study of Cultural Attraction Klong Bang Luang Community Phasi Charoen, Bangkok. *Master Thesis*. National Institute of Development Administration.
- Lau, R.W.K. (2010). Revisiting Authenticity: A Social Realist Approach. *Annals of Tourism Research*. 37(2), 478-498.
- Lloyd-Walker, B., & Cheung, Y.P. (1998). IT to Support Service Quality Excellence in Australia Banking Industry. *Managing Service Quality*. 8 (11), 350-358.
- Lisanan, N. (2004). Guidelines for Conservation and Rehabilitation of Amphawa Canal Communities, Samut Songkhram Province. *Academic Documents Architecture...House...City*. Faculty of Architecture: Khon Kaen University.
- Martin, K. (2010). Living Pasts: Contested Tourism Authenticities. *Annals of Tourism Research*. 37(2), 537-554.
- McKercher, B., & Cros, H. (2002). *Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*. New York: Haworth Hospitality Press.
- Middleton, V. T. C., Fyall, A., Morgan, M., & Ranchhod, A. (2009). *Marketing in Travel and Tourism* (4th ed.). Oxford, UK: Butterworth-Heinemann.
- Nastasi, B. K., & Schensul, S. L. (2005). Contributions of Qualitative Research to the Validity of Intervention Research, *Journal of School Psychology*. 43(3), 177-195.
- Oh, H. (2000). Diner's Perceptions of Quality, Value and Satisfaction. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quality*. 41(3), 58–66.
- Pike, S. (2008). *Destination Marketing: An Integrated Marketing Communication Approach*. Butterworth-Heinemann, Burlington, MA.
- Prentice, R. (2001). Experiential Cultural Tourism: Museums and the Marketing of the New Romanticism of Evoked Authenticity. *Museum Marketing and Curatorship*. 19(1), 5-26.
- Provincial Development Plan of Nonthaburi: Review version. (2020). *Provincial Development Plan of Nonthaburi during period of the year 2018- 2021*. Retrived from <http://nonthaburi.go.th/57782.html>.
- Richards, G. (1996). *Cultural Tourism in Europe*, Wallingford, CAB International.

Srichada, T., & Chaisaengpratheep, N. (2018). Staff Training in Hospitality Sector in Order to Enhance the Service Quality. *Journal of Humanities and Social Science Valaya Alongkorn*. 13(1), 228-235.

Zeithaml, V. A. (1988). Consumer Perceptions of Price, Quality and Value: A Means-end Model and Synthesis of Evidence. *Journal of Marketing*, 52, 2-22.